

VAGGERYDS
KOMMUN

Miljöprogram 2026-2029 – nuläge, analys och omvärldsbevakning

Ansvarig förvaltning: Kommunledningskontoret
Ansvarig tjänsteman: Miljö- och hållbarhetsstrateg

Innehåll

Innehåll	2
Inledning och bakgrund	3
Mål och strategier att ta hänsyn till	3
Nulägesanalys av mål och strategier i miljöprogrammet	9
Omvärldsbevakning	20
Gemensam målbild och fokusområden	32
Analys av miljöprogrammets uppbyggnad	34
Slutsats och rekommendation	35

Inledning och bakgrund

Kommunledningskontoret har ett uppdrag att arbeta fram ett miljöprogram för perioden 2026-2029 (KS 2024/239). Miljöprogrammet ska beslutas av kommunfullmäktige och innehålla strategier, mål och åtgärder för kommunkoncernens samlade miljöstrategiska arbete.

Av uppdraget framgår att miljöprogrammet ska utgå från internationella och nationella lagar, mål och överenskommelser samt ta hänsyn till befintliga kommunala och regionala styrdokument, planer och program.

För att bestämma utformningen av det kommande miljöprogrammet behöver en nulägesanalys göras av befintliga mål och strategier samt en omvärldsbevakning av globala, nationella och lokala utmaningar inom miljöområdet. I rapporten identifieras även behov av gemensamma målbilder och föreslagna fokusområden. Även utformningen och strukturen på miljöprogrammet har analyserats.

Mål och strategier att ta hänsyn till

Miljöprogrammet är styrdokumentet för kommunkoncernens miljöarbete. Miljöprogrammet utgör en plattform för ett långsiktigt och strategiskt miljöarbete. Programmet är styrande för kommunens samtliga verksamheter och de kommunala bolagen. Det vill säga alla måste rätta sig efter de strategier, mål, riktlinjer och åtgärder som anges här. Därutöver ska programmet vägleda och inspirera kommuninvånare, företag och organisationer i deras eget miljöarbete. Miljöfrågan och dess utmaningar är globala men lösningar är ofta lokala. Kommunens miljömål behöver därför förhålla sig till de internationella, nationella och regionala lagar, mål och strategier. Bland annat utgår kommunens miljöarbete från de 16 nationella miljökvalitetsmålen och utgör det ekologiska hållbarhetsperspektivet i Agenda 2030:s 17 globala mål. Miljöarbetet utgår även från kommunens vision och värdegrund samt de fyra övergripande kommunfullmäktigemålen.

Vision och värdegrund 2030

Här ger vi plats för att göra skillnad

En plats för möjligheter formad med tanke och omtanke.

Där lusten är vår drivkraft och där glädjen smittar.

En plats med stark tradition för gränslöst skapande.

Där gemensam vilja och kunskap får livet att lyfta och idéer att bli verklighet.

En plats i rörelse som bygger på mångfald och hållbarhet.

Där allt är nära och alla har betydelse.

Övergripande mål för mandatperioden 2019-2022 samt 2023-2026

Alla som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun uppnår tillsammans visionen genom fyra mål: Vaggeryds kommun ska vara en plats...

- med hållbar samhällsutveckling och tillväxt i hela kommunen
- med hög sysselsättning, ett varierat näringsliv och en utbildning med god kvalitet
- med en hög kunskapsnivå, en aktiv fritid och ett rikt kulturliv - för en god hälsa
- som är attraktiv, trygg och tillgänglig - där alla känner delaktighet och kan påverka

Mål 1 Hållbar samhällsutveckling

Mål 1 Vaggeryds kommun ska vara en plats med hållbar samhällsutveckling och tillväxt i hela kommunen. Vaggeryds kommun som plats behöver utvecklas på ett sätt som säkerställer att kommande generationer har tillgång till god luft- och vattenkvalitet, fungerande atmosfär, livskraftiga ekosystem, klimatsmart energi, god infrastruktur, mat och social välfärd. Den byggda miljön har stor betydelse för människors hälsa, trygghet och sociala sammanhang. Detta innebär att vi behöver ha en god och inkluderande bostadsförsörjning och ha beredskap inför olika former av oönskade samt extraordinära händelser. Samtliga delområden i vår kommun ska vara en del av samhällsutvecklingen.

Mål 2 Näringsliv utbildning sysselsättning

Mål 2. Vaggeryds kommun ska vara en plats med en hög sysselsättning, ett varierat näringsliv och en utbildning med god kvalitet. Ett gott företagsklimat, en varierad arbetsmarknad och ett lärande med hög kvalitet leder till ökat företagande, fler arbetstillfällen i vår kommun och inga invånare i utanförskap eller fattigdom. Detta innebär en hög grad av egenförsörjning och en positiv utveckling av antal och typ av arbetstillfällen samt en bra kompetensförsörjning och ett livslångt lärande. Det ska finnas goda möjligheter att utbilda sig, arbeta och driva företag för de som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun.

Mål 3 Folkhälsa kultur och fritid

Mål 3 Vaggeryds kommun ska vara en plats med hög kunskapsnivå, en aktiv fritid och ett rikt kulturliv - för en god hälsa. En hög kunskap och bildningsnivå samt ett varierat utbud och platser för fritids och kulturaktiviteter för alla är en förutsättning för en jämlik hälsa hos våra invånare. För att en jämlik hälsa ska uppnås behövs goda levnadsvillkor och levnadsvanor och en jämlik och förebyggande hälso- och sjukvård. Det ska vara ett brett utbud av kultur och fritidsaktiviteter för de som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun, i alla åldrar, och folkhälsan ska vara god.

Mål 4 Attraktivitet tillgänglighet demokrati och trygghet

Mål 4 Vaggeryds kommun ska vara en plats som är attraktiv, trygg och tillgänglig - där alla känner delaktighet och kan påverka. Öppenhet och tolerans skapar trygghet och är en förutsättning för att människor ska kunna vara en del av samhället. Delaktighet och medskapande gör platsen inkluderande och attraktiv för alla. Vaggeryds kommun präglas av lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett kön, ålder samt etnisk, kulturell och socioekonomisk bakgrund. Alla invånare är en resurs och en del i att utveckla Vaggeryds kommun. Platsen ska vara attraktiv och trygg för de som bor, lever och verkar i Vaggeryds kommun och invånare i alla åldrar ska kunna vara stolta ambassadörer över sin hemkommun samt känna delaktighet i kommunens utveckling.

Källa: Strategiskt hållbarhets- och utvecklingsprogram [Strategiskt hållbarhets- och utvecklingsprogram](#)

Agenda 2030 – de globala hållbarhetsmålen

Vid FN:s toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer 17 globala mål och Agenda 2030 för hållbar utveckling. Världens länder har åtagit sig att från och med den 1 januari 2016 fram till år 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid.

Globala målen är den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling som världens länder någonsin antagit och finns till för att uppnå fyra saker till år 2030: Att avskaffa extrem fattigdom. Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen. Att främja fred och rättvisa. Att lösa klimatkrisen. Genom Globala målen för hållbar utveckling kan det här bli verklighet. Agenda 2030 fokuserar på de tre hållbarhetsaspekterna ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Miljöprogrammet fokuserar på den ekologiska hållbarheten.

I det strategiska hållbarhets- och utvecklingsprogrammet för Vaggeryds kommun beskrivs hur Vaggeryds kommun arbetar för att uppnå alla dimensioner av hållbar utveckling. Miljöprogrammet anger mål och åtgärder för att bidra till att uppnå den ekologiska hållbarheten. Kommunens arbete kring Agenda 2030 och det strategiska hållbarhets- och utvecklingsprogrammet finns att läsa på [Agenda 2030 Vaggeryds kommun](#).

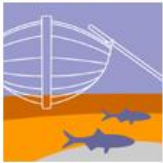

Nationella miljökvalitetsmål

Miljöarbetet i Vaggeryds kommun ska bidra till att uppnå de nationella miljökvalitetsmålen. Källa: [Sveriges miljömål](#) Miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål samt ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat. Sveriges miljömål är det nationella genomförandet av den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Så här har riksdagen definierat generationsmålet:

"Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser."

Av Sveriges 16 miljö kvalitetsmål är det 14 miljömål som gäller för Jönköpings län. Miljö kvalitetsmålen Hav i balans och levande kust och skärgård samt Storslagen fjällmiljö berör inte Jönköpings län.

				1.	Begränsad klimatpåverkan
				2.	Frisk luft
				3.	Bara naturlig försurning
				4.	Giftfri miljö
				5.	Skyddande ozonskikt
				6.	Säker strålmiljö
				7.	Ingen övergödning
				8.	Levande sjöar och vattendrag
				9.	Grundvatten av god kvalitet
				10.	Myllrande våtmarker
				11.	Levande skogar
				12.	Ett rikt odlingslandskap
				13.	God bebyggd miljö
				14.	Ett rikt växt- och djurliv

Sveriges klimatlag

I juni 2017 antog riksdagen ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige. Ramverket omfattar nya klimatmål, en klimatlag och Klimatpolitiska rådet. Klimatmålen är en del av miljömålssystemet vars övergripande målsättning bestäms av det så kallade generationsmålet, som innebär att Sverige ska ”till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser”. Det övergripande målet är att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser alls till atmosfären. Efter det ska Sverige ha negativa utsläpp. Negativa utsläpp innebär att utsläppen av växthusgaser i Sverige är mindre än den koldioxid som tas upp av naturen eller samlas in på annat sätt tillsammans med de utsläppsminskningar som Sverige bidrar till genom investeringar i andra länder.

Växthusgasutsläpp från inrikes transporter ska minska med minst 70 % senast år 2030 jämfört med år 2010.

Det finns flera styrmedel som begränsar utsläppen, inte minst genom energieffektivare nya fordon och ökad användning av biodrivmedel. Men styrmedlen behöver förstärkas och kompletteras för att 2030-målet ska kunna nås.

Källa: [Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk](#)

Klimat- och energistrategi för Jönköpings län

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. För att lyckas minska vår påverkan på klimatet och undvika att medeltemperaturen ökar mer än 1,5 grad globalt krävs stora insatser. Jönköpings läns klimat- och energistrategi (remissversion KS 2025/030) har tagit fram visioner med sikte på 2045. Visionen är att Jönköpings län är ett robust och fossilfritt plusenergilän. Det innebär bland annat:

1. Minskade utsläpp av växthusgaser.
 - Koldioxidutsläppen inom Jönköpings län minskar i takt med länets koldioxidbudget
 - Växthusgasutsläppen från vår konsumtion minskar till en hållbar nivå, motsvarande 1 ton per invånare senast 2045, jämfört med cirka 8 ton 2022.
 - Senast 2030 är växthusgasutsläppen från transportsektorn 70 procent lägre jämfört med 2010.
2. Fossilfri och robust energiförsörjning.
 - Senast 2045 producerar vi mer energi i länet än vi själva använder, den energi vi producerar och använder är fossilfri.
 - Energisystemet i länet är robust med hög leveranssäkerhet och energianvändningen är effektiv och flexibel.
3. Rustade för ett förändrat klimat.
 - I Jönköpings län har vi god kunskap om risker och sårbarheter till följd av ett förändrat klimat och vi arbetar därför systematiskt och integrerat med klimatanpassning i beslut, strategier och planering.
 - Senast 2045 har vi genomfört robusta åtgärder som säkerställer människors hälsa, upprätthåller alla samhällsviktiga verksamheter och borgar för länets attraktivitet och utveckling.

För att öka förutsättningarna för att nå våra regionala klimat- och miljömål har sju fokusområden pekats ut.

- Transporter och resor
- Samhällsbyggnad
- Bebyggelse
- Konsumtion och livsstil
- Energiförsörjning
- Gröna näringar och natur
- Näringsliv och affärsutveckling

Regionala åtgärdsprogram

För att få en mer positiv utveckling för miljön och öka förutsättningarna för att nå miljömålen tar Länsstyrelsen tillsammans med andra aktörer fram åtgärdsprogram. I Jönköpings län finns 5 åtgärdsprogram som samlar olika miljökvalitetsmål och områden. Källa: [Åtgärdsprogram](#)

Vattnets miljömål (bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet)

Hälsans miljömål (Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Frisk luft, God bebyggd miljö)

Grön handlingsplan (Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv)

Minskad klimatpåverkan (Begränsad klimatpåverkan, Bara naturlig försurning, Frisk luft, God bebyggd miljö)

Klimatanpassning

Åtgärdsprogrammen gäller i 5 års-cykler och går omlott med varandra. I Vaggeryds kommun beslutar kommunstyrelsen, efter samråd med nämnder och kommunala bolag, vilka åtgärder som kommunen ska genomföra.

Översiktsplan

Vaggeryds kommuns översiktsplan vann laga kraft 2024-04-26. Översiktsplanens syfte är att ge en långsiktig och strategisk riktning för hur kommunen ska utvecklas gällande mark- och vattenanvändning. I översiktsplanen finns det riktlinjer och ställningstagande kopplat till olika områden, bland annat areella näringar, naturvård, kulturmiljövården, friluftsliv, vattenförsörjning, yt- och grundvatten, vattenberedskap, energiproduktion, avlopp och avfall, materialåtervinning och återbruk, vattenkvalité, luftkvalité, värmebölja, skyfall och översvämning. Källa: [Översiktsplan för Vaggeryds kommun](#)

Grönstrukturplan

Vaggeryds kommuns grönstrukturplan antogs av kommunfullmäktige i juni 2020 och ska fungera som ett kunskaps- och planeringsunderlag. Grönstrukturplanen fokuserar på grönstruktur och ekosystemtjänster i kommunens orter. Grönstrukturplanen har använts som planeringsunderlag i framtagandet av översiktsplanen för de gröna naturmiljöerna. Till grönstrukturplanen finns det även 7 stycken underlagsrapporter inom kulturella, reglerande, stödjande och försörjande ekosystemtjänster. I grönstrukturplanen finns det även ett antal åtgärdsförslag kopplade till respektive ort och ekosystemtjänst.

Källa: [Grönstrukturplan](#)

Nulägesanalys av mål och strategier i miljöprogrammet

Miljöprogrammet följs upp årligen och den senaste uppföljningen är gjort för 2024. Miljöprogrammet är uppdelat i tre olika kapitel. Hållbara transporter och resor som fokuserar på att minska utsläpp av växthusgaser från transporter samt att öka de hållbara resorna med cykel och kollektivtrafik. Hållbar samhällsplanering och bebyggelse innehåller målområdena energi, avfall, klimatanpassning, luft och kemikalier. Hållbara gröna och blå miljöer innehåller de gröna miljömålen och miljömålen kopplade till vatten. Nedan följer en kort nulägesanalys av målen och strategier i miljöprogrammet samt en omvärldsbevakning inom respektive område.

Minskade utsläpp av växthusgaser

Kommunkoncernen

I miljöprogrammet 2022-2025 står det att:

Strategier

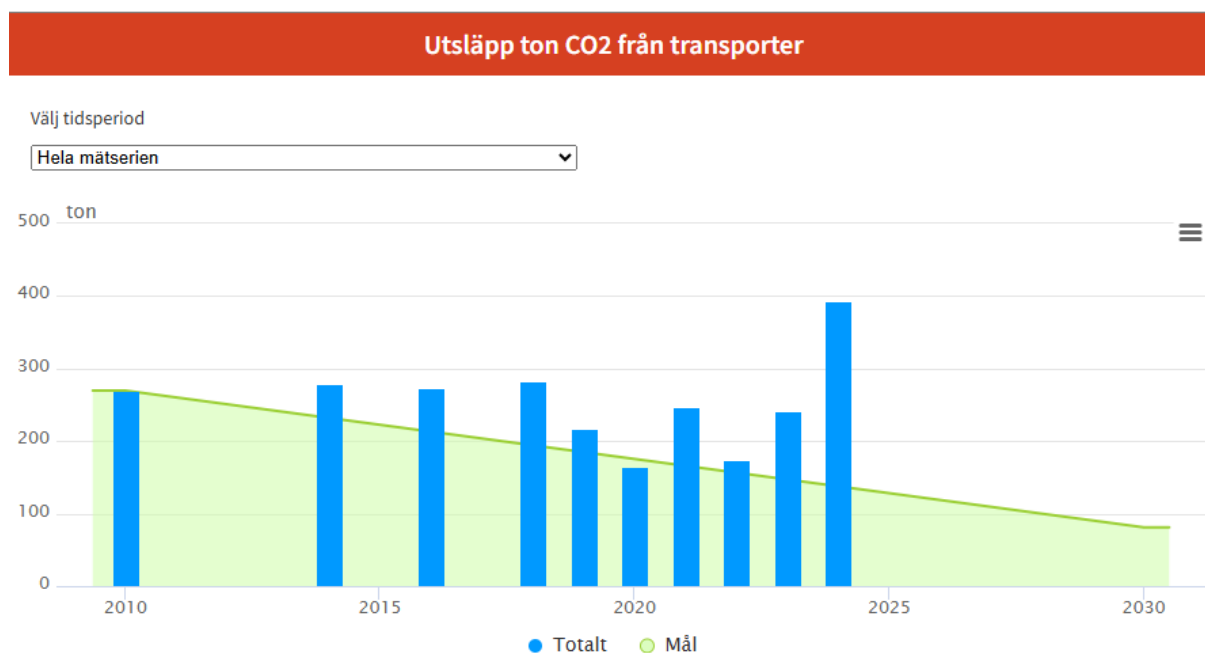
1. Kommunen ska sträva efter att minska utsläppen av växthusgaser från transporter med 75 % mellan 2010 och 2030 i enlighet med länets klimat- och energistrategi.
2. Kommunen ska verka för en elektrifierad järnväg gällande bansträckan Värnamo-Jönköping-Nässjö och nybyggnation av järnväg mellan Byarum och Tenhult.
3. Kommunen ska verka för att tankställen med förnyelsebara bränslen etableras i kommunen. Tankställe för biogas ska prioriteras i enlighet med biogasöverenskommelsen.
4. Kommunen ska verka för en attraktiv kollektivtrafik i Vaggeryds kommun.
5. Kommunen ska ha trygga, säkra och lättorienterade gång- och cykelvägar som binder samman målpunkter. Särskilt fokus ska läggas på cykelvägarna till och från skola och fritidsaktiviteter.

Mål

1. Alla nya bostadsområden har tillgång till minst ett av följande alternativ: god kollektivtrafik (400 meter till busshållplats), tillgång till bilpool/elcykelpool, tillgång till laddning av elbil och/eller anslutning med trygga och säkra cykelvägar.
2. I genomsnitt ska det genomföras 20 resor med kollektivtrafik per invånare senast år 2025.
3. Kommunen ska uppmuntra och skapa förutsättningar för medarbetare att pendla och arbeta på ett hållbart sätt.
4. Senast år 2025 ska kommunens fordonsflotta bestå av minst 75 % personbilar som körs på förnyelsebart bränsle eller el. Andelen lätta lastbilar som körs med förnyelsebart bränsle eller el ska uppgå till minst 20 %. För utryckningsfordon och arbetsmaskiner ska minst 5 % av fordonen/arbetsmaskinerna köras på förnyelsebara bränslen eller el.
5. Växtgasutsläppen från de transporter och resor som sker i tjänsten ska minska med 60 % till år 2025 jämfört med 2010.

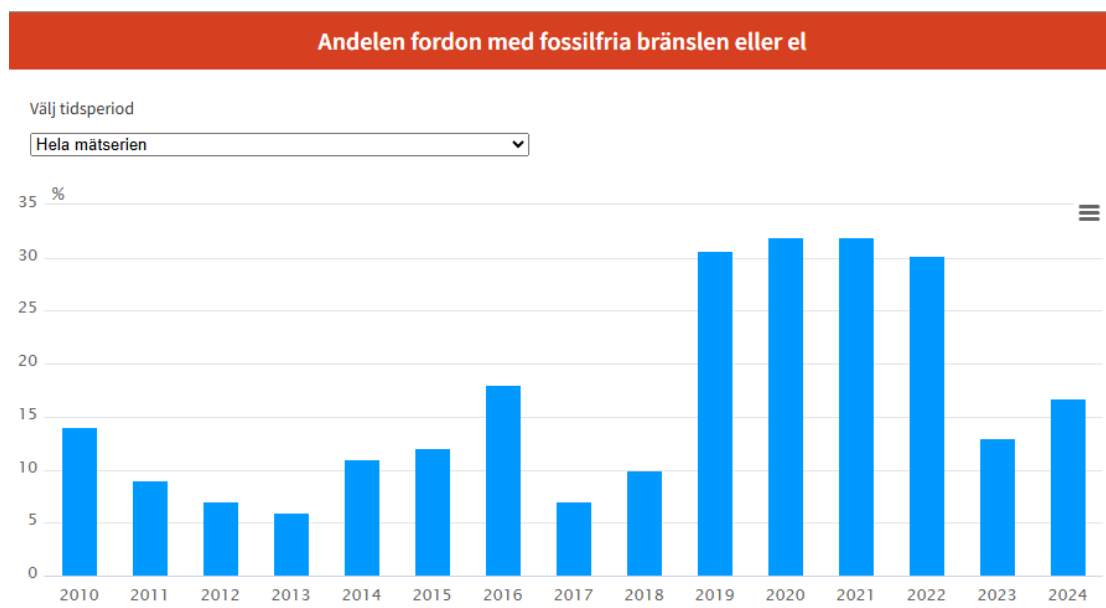
6. Minst 50 % av de upphandlade transporttjänsterna ska köras med fossilfria bränslen eller el.

Utsläppen av växthusgaser från transporter i kommunkoncernen har ökat de senaste åren och även jämfört med 2010. Utvecklingen går åt fel håll och fler åtgärder behöver genomföras för att vi ska nå målen.

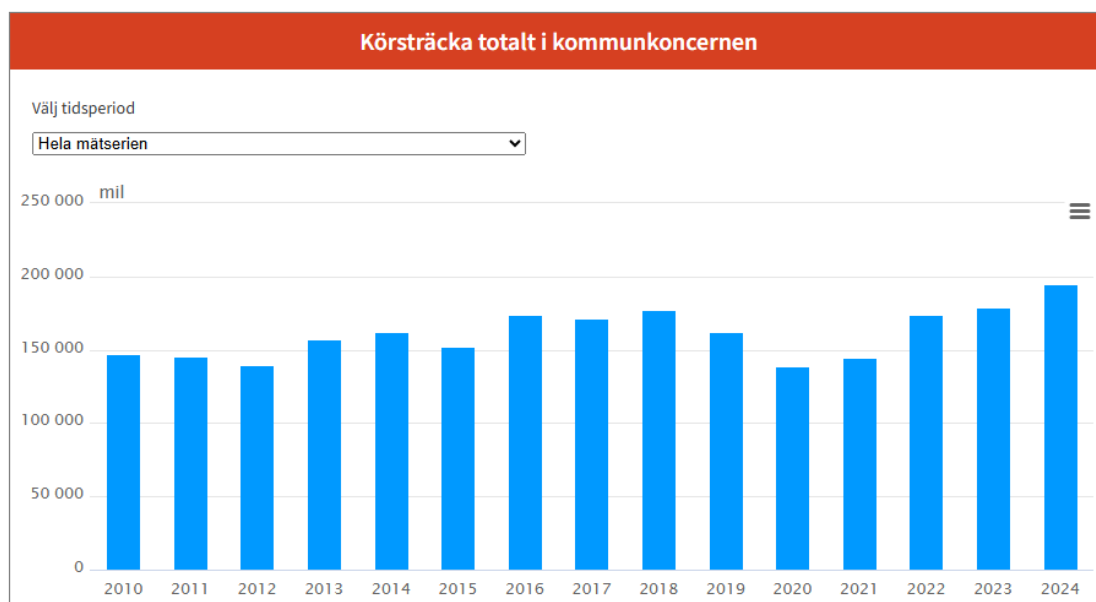
Figur 1. Figuren visar utsläppen av växthusgaser från kommunkoncernens transporter (blå stapel) samt målet om minskade utsläpp (grön linje).

Faktorer som påverkar utsläppet av växthusgaser är vilka fordon som körs (fossilfria eller med fossilt bränsle) och hur långa sträckor som körs. Andelen fossilfria fordon (personbilar och lätta lastbilar) har minskat till 16,7 %, vilket är ett stort steg tillbaka sett till de senaste 5 åren. Det är 20 % fossilfria personbilar, 12,5 % fossilfria lätta lastbilar och inga fossilfria arbetsmaskiner eller utryckningsfordon. Det är långt ifrån målet om att minst 75 % av personbilarna, minst 20 % av de lätta lastbilarna och minst 5 % av arbetsmaskiner och utryckningsfordonen ska köras på förnyelsebara bränslen eller el.

Figur 2. Figuren visar andelen fossilfria fordon som finns i kommunkoncernens fordonsgflotta.

Den totala körsträckan i kommunkoncernen ökade under 2024 och var det högsta sedan 2010. Under pandemiåren 2020-2021 minskade resandet på grund av rådande restriktioner, men kommunkoncernens resande under 2024 är uppe på nya rekordhöjder.

Figur 3. Figuren visar den totala körsträckan i kommunkoncernen.

Energi

Kommunkoncernen

I miljöprogrammet 2022-2025 står det att:

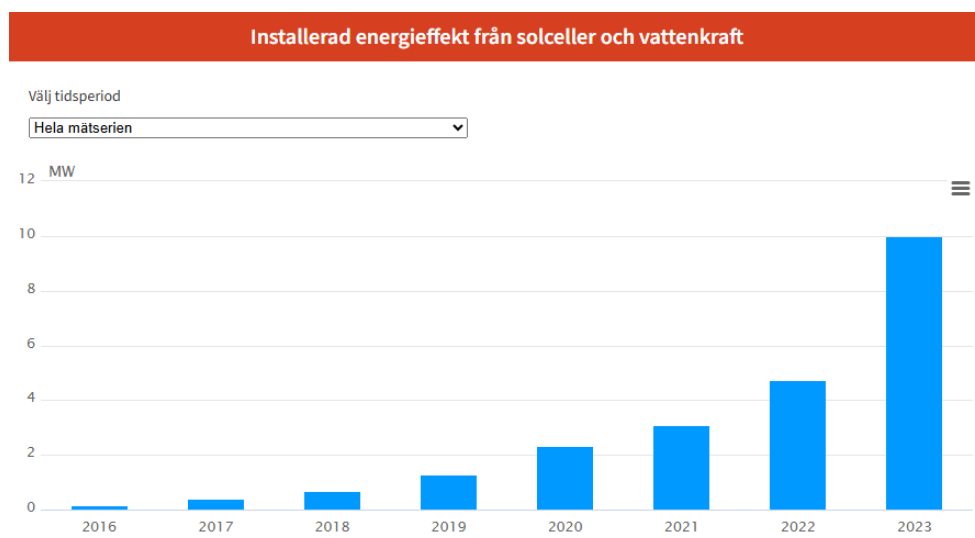
Strategier

1. Vaggeryds kommun bidrar till att Jönköpings län ska bli ett plusenergilän senast 2045.
2. Kommunen ställer sig positiva till andra aktörer i kommunen som vill producera förnyelsebar energi såsom vindkraft, vattenkraft eller solenergi.
3. Vaggeryds kommun prioriterar fjärrvärme som uppvärmningslösning i kommunens bebyggelseutveckling.
4. Nybyggda kommunala lokaler och bostäder har installerade solpaneler.

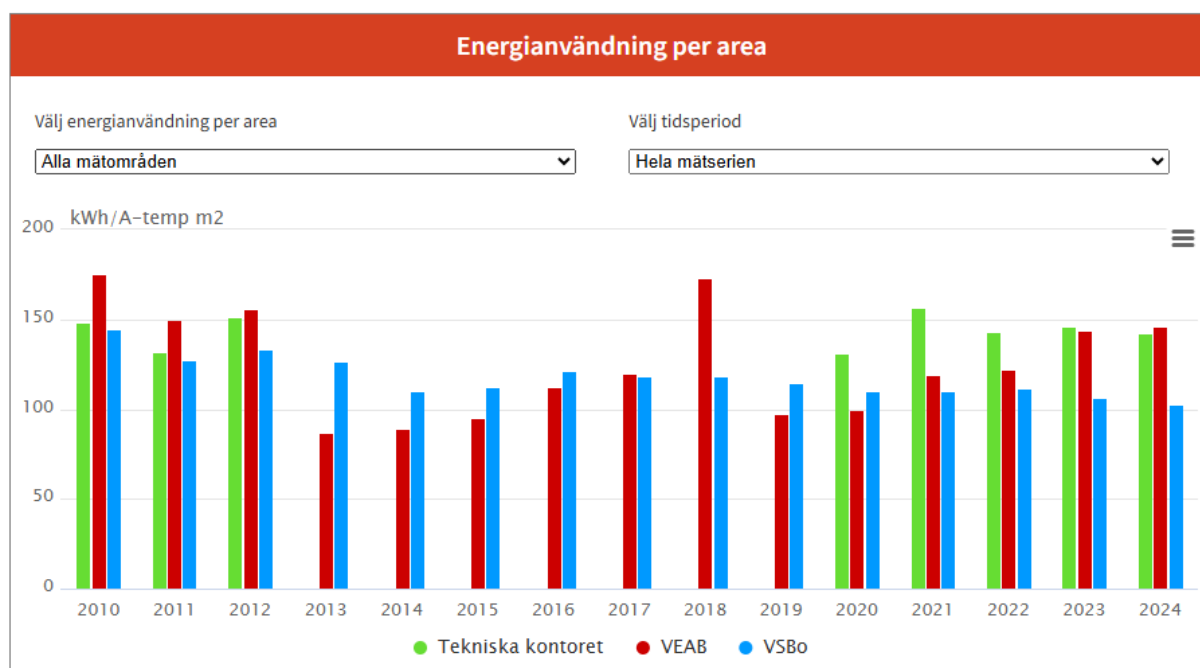
Mål

1. Våra verksamheter blir mer energieffektiva och att energianvändningen per area i kommunens verksamheter samt i VSBo:s bostäder fortsätter att minska till år 2025 jämfört med år 2010.
2. Klimatpåverkan från våra nybyggnationer ska minska.
3. Antalet rådgivningar från energi- och klimatrådgivarna till privatpersoner, företag, och föreningar/organisationer i Vaggeryds kommun ska öka till år 2025 jämfört med 2020.
4. Kommunen ska öka den installerade förnyelsebara energieffekten av solenergi och vattenkraft på kommunens fastigheter och att den installerade effekten från solcellsanläggningar i kommunen som geografiskt område ska vara minst 4,5 MW senast 2025.
5. Förnyelsebar energi och el används i alla våra lokaler och i VSBo:s bostadsbestånd.
6. Senast 2025 finns elproduktion från vindkraft i kommunen.
7. Fjärrvärmeleveransen är 56 600 MWh per år senast 2025.

Under programperioden har kommunen installerat solceller på både nybyggda och befintliga fastigheter. Den installerade effekten av sol- och vattenkraft är uppe i 9,98 MWh under 2023. Det finns även två beviljade vindkraftsparker i kommunen. Produktionen av fjärrvärme har ökat och nått över målet samtidigt som ett nytt fjärrvärmeverk är byggt där spillvärme från industrin kan tas tillvara. Klimatpåverkan från nybyggnation och energieffektivisering är sådant som återstår att arbeta med.

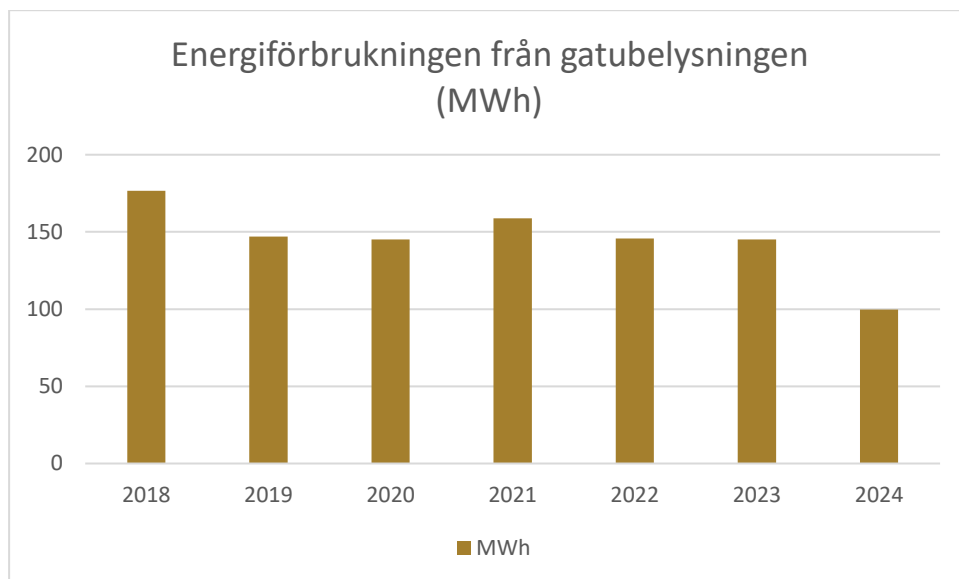
Figur 4. Figuren visar den installerade effekten från sol- och vattenkraft i Vaggeryds kommun som geografiskt område.

Figur 5. Diagrammet visar energianvändning (kWh) per area (A-temp m²) för tekniska kontoret, Vaggeryds energi och VSBo.

För att minska energiförbrukningen behöver energieffektivisering av befintliga lokaler göras.

Energiförbrukningen mäts per area byggnader och målet är att energiförbrukningen ska minska till år 2025 jämfört med 2010, se figur 5. Energiförbrukningen varierar årligen och inga tydliga trender går att utläsa.

Figur 6. Diagrammet visar energianvändning (kWh) för gatubelysningen i Vaggeryds kommun.

Även om det är svårt att se trender på helheten finns det tydliga goda exempel från att verksamheter har jobbat med förbättringar. I figur 6 ovan kan man se att energiförbrukningen från gatubelysningen minskat utifrån att man bytt lampor.

Avfall

Kommunkoncernen

I miljöprogrammet 2022-2025 står det att:

- I Vaggeryds kommun stödjer vi övergången till en cirkulär ekonomi.
- Matsvinnet i våra verksamheter ska minska med 40 % till år 2025 jämfört med år 2018.
- Avfallet i våra kommunala verksamheter ska minska med fokus på plastförpackningar och kontorspapper.

Matsvinnet har minskat inom skola och förskolan med 42 % mellan 2019-2024. Under programperioden för nuvarande miljöprogram finns en antagen avfallsplan för 2023-2030 som är framtagen med SÅM (Samverkan Återvinning och Miljö) samt Gislaved, Gnosjö och Värnamo kommuner.

Figur 7. Figuren mängden mat som slängs i skolor och förskolor i Vaggeryds kommun.

Luft och kemikalier

Kommunkoncernen

I miljöprogrammet 2022-2025 står det att:

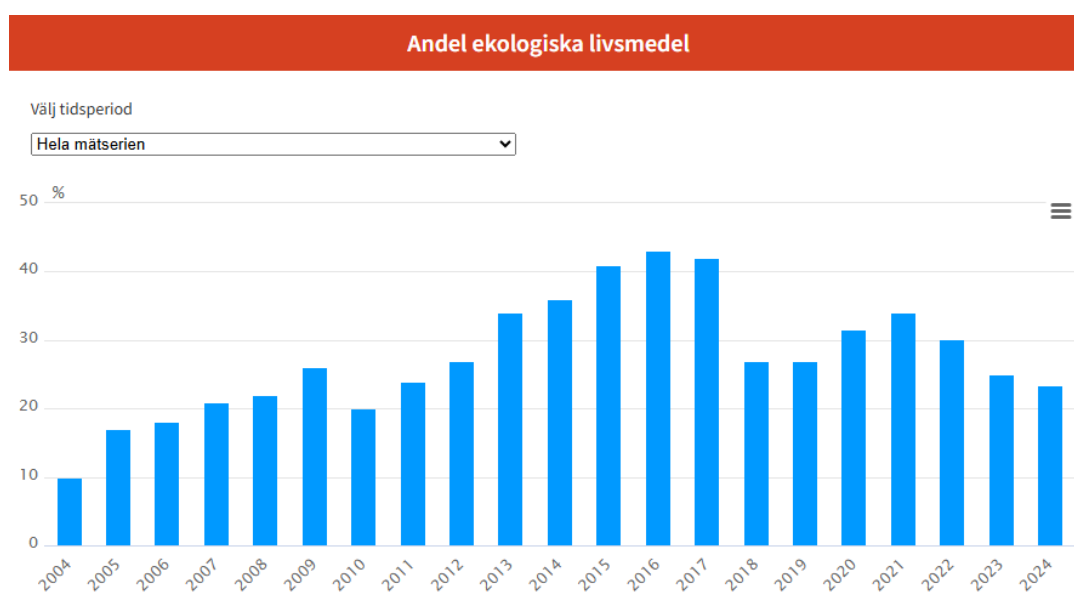
Strategier

1. Kommunen strävar efter att ha en god luftkvalité så att människor hälsa och miljön inte skadas samt att minska påverkan från kemiska ämnen på människors hälsa och miljön.

Mål

1. Halten bensen, PM10 och NO2 får inte överstiga miljökvalitetsmålets preciseringar för luftkvalitén.
2. Andelen ekologisk mat i kommunens verksamheter ska årligen öka med sikte på att år 2030 ska 60 % av det totala inköpet av livsmedel bestå av ekologiska livsmedel.
3. Senast 2025 ska en substitutionsbedömning av alla farliga kemiska produkter i våra verksamheter ha genomförts och de farligaste kemikalierna har bytts ut.
4. Alla skolor har minskat barnens exponering av kemiska ämnen enligt konceptet kemikalieklok förskola/skola senast 2025.
5. Det ska finnas skugga vid alla förskolegårdar, skolgårdar, kommunala äldreboenden, kommunala bostadsområden, kommunala idrottsplatser och offentliga platser senast år 2025.
6. Informationsinsatser eller utbildningar om ozonskiktet och hur vi människor påverkar ozonskiktet ska utföras.
7. Sociala och miljömässiga hållbarhetskrav med fokus på utsläpp av växthusgaser och kemikalier ska ställas vid upphandlingar där så är lämpligt.

Luftkvaliteten i kommunen är god. De modelleringar som genomförs visar att inga värden för vare sig miljökvalitetsnormer eller miljökvalitetsmålets precisering för PM10, NO₂ och bensen överskrids. Miljö- och byggförvaltningen arbetar med att inventera och riskklassa potentiellt förorenade områden. Upphandlingsenheten ställer regelbundet sociala- och miljömässiga krav vid upphandlingar. Det finns arbete kvar att göra kopplat till kemikalieklok skola, utfasning av farliga kemikalier och skugga i offentliga miljöer.

Figur 8. Figuren visar andelen ekologisk mat som köps in i kostorganisationen.

Utvecklingen av andelen ekologisk mat har minskat sedan 2021 till följd av de höga priserna på mat generellt men också på ekologisk mat.

Klimatanpassning

Kommunkoncernen

I miljöprogrammet 2022-2025 står det att:

1. I Vaggeryds kommun tar vi hänsyn till och planerar våra samhällen utifrån risken för skyfall, torka, värmebölja och erosion.

I kommunen arbetar en arbetsgrupp med representanter från olika förvaltningar att etablera ett arbete med systematiskt klimatanpassningsarbete enligt SMHI:s lathund. Fokus för Vaggeryds kommun ligger på klimatriskerna värme, översvämning och skyfall. Arbetet under våren 2025 fokuserar på steg 4 prioritera. I arbetet med detaljplaner är klimatanpassning en del som utreds, till exempel områdets risk för översvämning eller hur utsatt det är för värme. Tekniska kontoret arbetar med att identifiera och åtgärda platser som riskerar att drabbas vid skyfall.

Figur 9. Figuren visar SMHI:s lathund för klimatanpassning.

Vatten

Kommunkoncernen

I miljöprogrammet 2022-2025 står det att:

Strategier

1. På sikt ska den vattenkemiska och biologiska statusen i våra sjöar och vattendrag ha förbättrats så att de har god ekologisk och kemisk status samt inte är påverkade av föroreningen.
2. Halterna av övergödande ämnen i mark och vatten ska ha en så liten inverkan som möjligt på människors hälsa eller förutsättningar för biologisk mångfald.
3. Kommunen strävar efter att stärka den blå infrastrukturen i våra vattendrag och att de ska innehålla en hög biologisk mångfald.
4. Vi ska sträva efter att våra grundvattenförekomster har en god grundvattenstatus i enlighet med vattendirektivet och att vi en långsiktig och säker dricksvattenförsörjning i kommunen både för nuvarande och framtida generationer.

Mål

1. pH-målet för målsjöar och målvattendrag bör inte underskridas någon gång under året.
2. Tillsyn ska prioriteras på små avlopp och jordbruksverksamhet med syfte att minska utsläpp av näringsämnen samt på förorenade områden och miljöfarliga verksamheter.
3. Senast 2025 finns det en kommunövergripande VA-plan som innehåller utbyggnadsplan, dagvattenstrategi, ledningsförnyelse/underhåll, vattenförsörjningsplan och saneringsplan.
4. Den biologiska mångfalden och blå infrastrukturen ska stärkas och etableringen av vattenlevande invasiva arter ska motverkas.
5. Allmänna vattentäkterna i kommunen ska ha vattenskyddsområden samt tillstånd till vattenuttag senast 2024.
6. Tillsyn ska prioriteras över vattenskyddsområdena i kommunen för att säkerställa att ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen.

Den ekologiska statusen för ytvattenförekomster i kommunen är oförändrad sedan 2019. 6 ytvattenförekomster har god status, 29 stycken har måttlig status och 1 har otillfredsställande status. Klassningen av ytvattenförekomsternas status görs av Vattenmyndigheterna och det är långa processer och mycket arbete som krävs för att få till en bättre status. Gällande den kemiska statusen för ytvattenförekomsterna så har alla 36 ytvattenförekomster ej god status. Kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrider gränsvärden i alla Sveriges ytvattenförekomster på grund av atmosfärisk deposition. Detta medför att samtliga ytvatten i Sverige klassificeras till *Uppnår ej god kemisk status* när det gäller kvicksilver och PBDE. Alla 18 grundvattenförekomster i Vaggeryds kommun uppnår god status. Påverkan från övergödningen varierar och är svår att mäta eller dra slutsatser från. Att arbeta med vattenkvalité är långsiktiga frågor som kräver stora insatser för att se en förändring.

Natur

Kommunkoncernen

I miljöprogrammet 2022-2025 står det att:

Strategier

1. Utpekade gröna stråk för lövskogen, gräsmarkerna, våtmarkerna samt vatten prioriteras i samhällsplaneringen för att öka landskapets förmåga att leverera ekosystemtjänster. Värdefulla våtmarkerna (klass 1 och 2) bör undantas från exploatering.
2. I utformningen av utemiljöer vid skolgårdar, kommunala bostäder, äldreboenden, gruppboenden, daglig aktivitet samt offentliga platser tas stor hänsyn till grön infrastruktur och ekosystemtjänster.
3. Kommunen ska verka för att stötta den lokala livsmedelsproduktionen i kommunen och strävar efter att servera närproducerad mat i säsong.
4. Kommunen är restriktiv till exploatering av jordbruksmark. I varje fall av exploatering av jordbruksmark ska en värdering av jordbruksmarkens brukningsvärde, naturvärde, kulturvärde och landskapsvärden kartläggas och redovisas som grund till beslut. Kommunen ska även ta hänsyn till möjlig landsbygdsutveckling och värna om äganderätten.
5. Kommunen ska ha tätortsnära områden som är tillgängliga för alla samt verka för en attraktiv tätortsnära natur. Kommunen ska värna om och stärka de befintliga vandringslederna.

Mål

1. En våtmark ska restaureras eller återskapas senast 2025.
2. På sikt ska andelen löv- och tallskog öka i kommunens tätortsnära skogar och vid samhällsviktiga verksamheter utifrån markens förutsättningar.
3. Kommunen ska bedriva ett hållbart skogsbruk med fokus på uthållig virkesproduktion, miljöhänsyn och sociala intressen.
4. Naturpedagogiken ska utökas i kommunens förskolor och skolor.
5. Kommunen utformar gröna skolgårdar och gröna utemiljöer vid våra äldreboenden, gruppboenden, daglig verksamhet, kommunala bostadsområden samt gröna offentliga miljöer. Grönytorna ska vara generösa och välkomnande kring husen med plana gångvägar, odlingsmöjligheter, fruktträd och bärbuskar.
6. De kommunalt ägda betesmarkerna ska betas.

7. Träd i stadsmiljön ska sparas där så är möjligt. Särskilt vikt ligger på att spara och värna om skyddsvärda träd.
8. Återplantering av träd ska utföras i våra samhällen. Vid exploatering i våra samhällen ska nedtagna träd alltid ersättas.
9. Vi ska stärka och gynna miljöer för vilda pollinatörer.
10. Den biologiska mångfalden, gröna infrastrukturen och ekosystemtjänsterna ska stärkas och etableringen av landlevande invasiva arter ska motverkas.
11. Kunskapen om allemansrätten ska öka hos våra invånare.

Flertalet av målen och strategierna inom området Natur följs upp genom text och inte genom mätetal. Sedan miljöprogrammet 2022-2025 beslutades har kommunens översiktsplan vunnit laga kraft. Strategierna kring att utpekade gröna stråk ska beaktas i samhällsplaneringen och att kommunen ska vara restriktiv till exploatering av jordbruksmark finns omhändertagna som riktlinjer i kommunens översiktsplan.

Arbete har pågått med att restaurera våtmarker, stärka och gynna miljöer för vilda pollinatörer och utformningen av gröna utemiljöer men arbete finns kvar att göra.

Kommunen har också arbetat med sitt skogsbruk och att öka inslaget av lövträd och tall i tätortsnära miljöer.

Omvärldsbevakning

Minskade utsläpp av växthusgaser

Klimatförändringar

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. Klimatet har varierat naturligt i alla tider men de snabba klimatförändringarna som sker nu är människans verk. Och fortsatta utsläpp av växthusgaser innebär fortsatt stigande temperatur. Klimatets förändring diskuteras ofta som en framtidsfråga. Men mätningar visar att klimatet redan förändrats till följd av människans påverkan. Många av de klimatförändringar som observerats saknar motsvarighet under tusentals år, och i vissa fall hundratusentals och miljontals år. Utsläpp av koldioxid via förbränning av fossila bränslen världen över är den viktigaste orsaken till klimatets nuvarande förändring.

För att minska utsläppen av växthusgaser kan vi fokusera på att minska utsläppen från transporter samt från energiförbrukningen.

Källa: [Klimatförändringar](#)

Effekter av klimatförändringar

Av de pågående klimatförändringarna kan vi förvänta oss en fortsatt global uppvärmning, stigande havsytta, påverkan på haven, förändringar i nederbörd och minskat istäcke. Klimatförändringarnas effekter i Sverige kommer framförallt vara:

- Ökad nederbörd i hela landet. Antalet dagar med kraftig nederbörd ökar under vinter, vår och höst i större delen av landet vilket innebär att avrinningen ökar och vi får högre flöden i vattendragen.
- Ökad risk för översvämningar. Den ökade risken för översvämningar drabbar framförallt bebyggelse, vägar, järnvägar och VA-system. Dricksvattenförsörjningen riskerar att påverkas genom förorening av vattentäkter eller ledningsbrott.
- Vattenbrist och torka i södra Sverige
- Temperaturzoner flyttar norrut. Detta innebär att Sydsverige får det klimat som nu råder i södra Tyskland, vilket kan innebära generellt bättre odlingsförutsättningar. Samtidigt ökar risken för att vi får hit skadeorganismer och smittbärare som kylan nu håller borta. Vintrarna blir blötare och det medför risk för översvämning vid vattendragen. Nya arter kan komma till Sverige samtidigt som våra nordligaste arter trängs undan på grund av ett varmare klimat.

Källa: [Klimatförändringarnas effekter i Sverige](#) , [Klimatet i framtiden](#)

Länets utsläpp av koldioxid

Länsstyrelsen har tagit fram en klimat- och energistrategi för Jönköpings län (remissversion). I strategin finns den övergripande visionen om att Jönköpings län är ett robust och fossilfritt plusenergilän. Ett av de tre huvudområdena i strategin är:

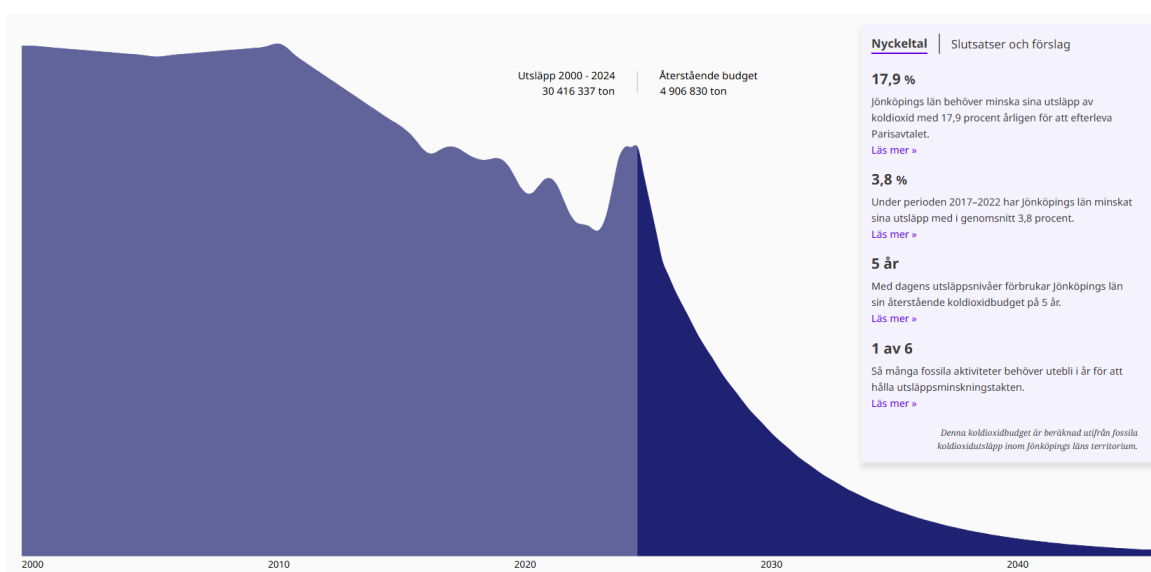
- Minska utsläpp av växthusgaser

Till det huvudområdet finns följande mål:

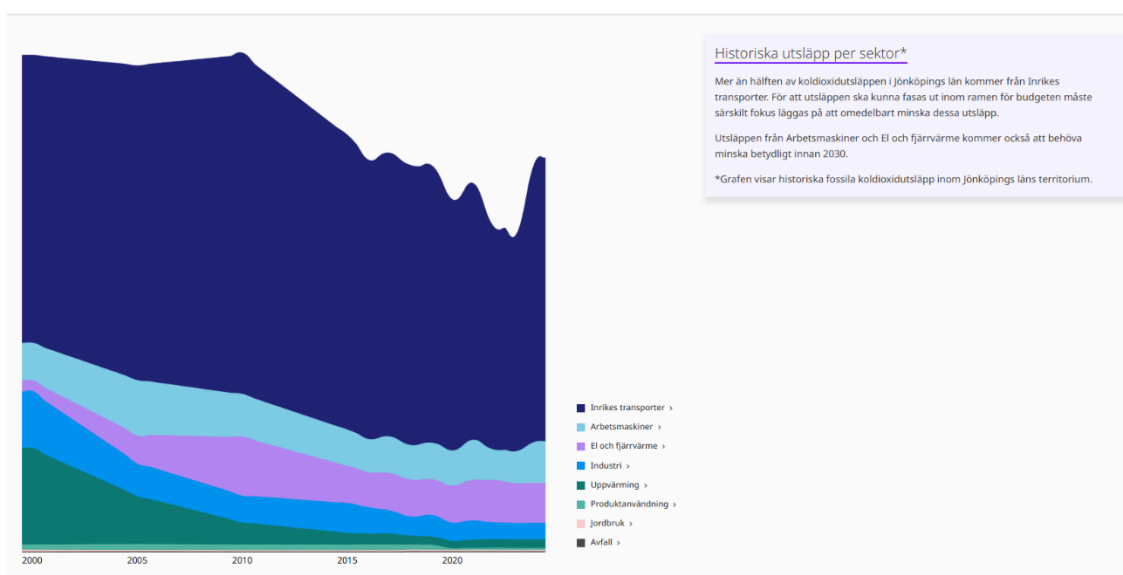
- Koldioxidutsläppen inom Jönköpings län minskar i takt med länets koldioxidbudget.
- Växthusgasutsläppen från vår konsumtion minskar till en hållbar nivå, motsvarande 1 ton per invånare senast 2045, jämfört med cirka 8 ton 2022.
- Senast 2030 är växthusgasutsläppen från transportsektorn 70 procent lägre jämfört med 2010.

Region Jönköpings län har tillsammans med Klimatrådet Jönköpings län, 2022, tagit fram en koldioxidbudget för länet. Budgeten visar hur stora fossila koldioxidutsläpp som behöver minskas inom länets gränser och hur snabbt de behöver minskas för att länet ska uppfylla sin del av Parisavtalet. Koldioxidbudgeten är framtagen för att ligga i linje med Parisavtalet, där världens länder enades om att den globala temperaturökningen ska hållas väl under två grader och att alla ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader.

I Jönköpings län står transporter för de största koldioxidutsläppen. Uppskattade beräkningar för 2024, till följd av den minskade reduktionsplikten, visar på att transporter står för 72 procent av koldioxidutsläppen i länet, varav drygt hälften kommer från persontransporter⁴. Utsläppen inom sektorerna arbetsmaskiner och el- och värme utgör elva respektive tio procent av länets koldioxid. Industrin i länet står för fyra procent, en jämförelsevis låg siffra som troligtvis beror på att el är det dominerande energislaget inom industrin i vårt län.

Figur 10. Figuren visar koldioxidbudgeten för Jönköping län.

Figur 11. Figuren visar koldioxidbudgeten för Jönköping län, uppdelat på olika utsläppskategorier.

Energi

Länsstyrelsen har tagit fram en klimat- och energistrategi för Jönköpings län (remissversion). I strategin finns den övergripande visionen om att Jönköpings län är ett robust och fossilfritt plusenergilän. Ett av de tre huvudområdena i strategin är:

- Fossilfri och robust energiförsörjning

Till det huvudområdet finns följande mål:

- Senast 2045 producerar vi mer energi i länet än vi själva använder, den energi vi producerar och använder är fossilfri.
- Energisystemet i länet är robust med hög leveranssäkerhet och energianvändningen är effektiv och flexibel.

Energisystemet i Sverige är i förändring och elektrifieringen blir en allt större spelare i klimatomställningen. På nationell nivå visar scenarier och regeringens mål och bedömningar för energisystemet, att elbehovet i Sverige kan komma att fördubblas. En stor del av detta kommer från stora industrianläggningar i norra Sverige och i Västra Götaland. Det nationella målet om 100 procent fossilfri energiproduktion till 2040 ligger också till grund för målet. Genom att vara självförsörjande på fossilfri energi bidrar länet både till klimatomställningen och de nationella energipolitiska målen. God tillgång på fossilfri energi möjliggör tillväxt och utveckling i hela länet inte minst för industrin.

Den förnybara energiproduktionen, av el, värme och biogas, utgör ungefär en tredjedel av den energi som används i länet. Målsättningen inkluderar också den energi vi får ut av skogen, så som pelletstillverkning och biobränsle, och som exporteras ut ur länet. Det innebär att den förnybara energiproduktionen är större än vad som vanligen syns i statistiken ovan.

Energisystemet i länet är robust med hög leveranssäkerhet och energianvändningen är effektiv och flexibel.

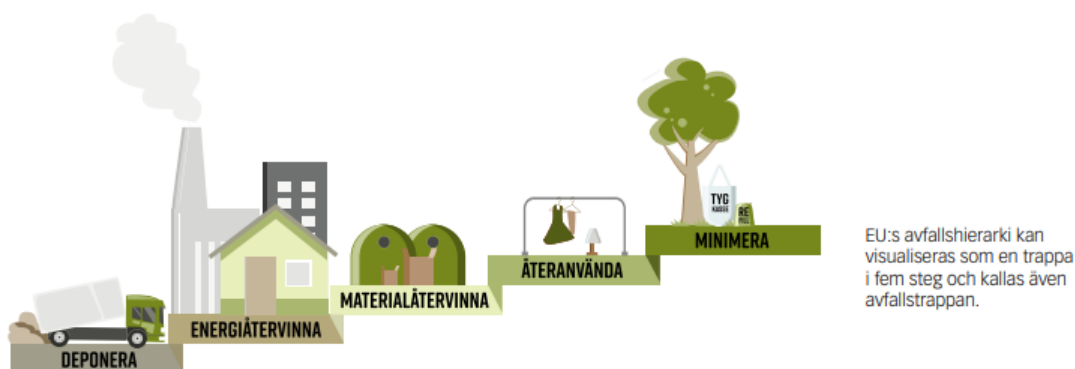
Att minska den fossila energianvändningen är viktigt för att nå målet om minskade klimatutsläpp. Målsättningen baseras på EU:s energimål, där energipolitiken fokuserar på en fungerande energimarknad, garanterad energiförsörjning, främjande av energieffektivitet, energibesparingar och förnybara energikällor, samt att främja sammankopplade energinät.

Energianvändningen i länet har varit relativt konstant sedan 1990. Inom bostadssektorn har energianvändningen minskat. Inom transportsektorn har energianvändningen i länet ökat med 57 procent. Energieffektivisering inom transportsektorn är därför av stor vikt för att båda målsättningarna inom energi ska nås. Det är också avgörande att energin används smart, vid rätt tidpunkt och till rätt ändamål för att vi ska kunna nå målsättningen.

Avfall

Sverige har en nationell avfallsplan för 2024-2030 som innehåller samlad information om hur Sverige ligger till på avfallsområdet, om hinder och utmaningar samt åtgärdsförslag på vad olika samhällsaktörer kan göra. Fokus i det svenska avfallsarbetet är att arbeta med avfallshierarkin, det vill säga att vi ska främst arbeta med att förebygga avfall. Källa: [Nationell Avfallsplan 2024–2030](#)

Vaggeryds kommun beslutade i december 2023 om en avfallsplan tillsammans med SÅM (Samverkan Återvinning och Miljö) samt Gislaved, Gnosjö och Värnamo. I avfallsplanen finns mål och aktiviteter kopplade till områdena Förebygga avfall, Öka återanvändningen, Välfungerande återvinning, Minska avfallsets farlighet, Människan i fokus och Minska nedskräpningen. Källa: [Avfallsplan 2024-2030](#) , [Bilagor Avfallsplan 2024-2030](#)

Figur 12. Figur på avfallstrappan från Vaggeryds kommuns avfallsplan 2023-2030.

Luft och kemikalier

Luftkvalité

Luften i Sverige är bra jämfört med i många andra delar av världen. Men effekterna av luftföroreningarna finns även här hos oss och det finns fortfarande mycket kvar att göra för en bättre luftmiljö. En mängd olika aktiviteter i samhället bidrar till att luftföroreningar uppstår. De bildas bland annat vid förbränning eller uppkommer i processutsläpp vid industrier. Trafiken orsakar utsläpp av gaser och partiklar från förbränning i motorn samt partiklar från förslitning av bromsar, hjul och vägbana.

Luftföroreningarna påverkar både människors hälsa och miljön. De är kopplade till bland annat hjärt- och kärlsjukdomar och luftvägssjukdomar. Svenska studier beräknar att luftföroreningar orsakar tusentals förtida dödsfall i Sverige varje år. Källa: [Luft](#)

I Sverige finns det miljökvalitetsnormer för utomhusluft. Miljökvalitetsnormerna syftar till att skydda människors hälsa och miljön samt att uppfylla krav som ställs genom vårt medlemskap i EU. Regeringen har utfärdat en förordning med miljökvalitetsnormer (MKN) för utomhusluft, luftkvalitetsförordningen (2010:477). Det finns miljökvalitetsnormer för kvävedioxid/kväveoxider, svaveldioxid, bly, partiklar (PM10/PM2,5), marknära ozon, bensen, kolmonoxid, arsenik, kadmium, nickel och bens(a)pyren. I Jönköpings län mäts luftkvaliteten för bensen, NO₂ och PM10. Källa: [Miljökvalitetsnormer för utomhusluft](#)

Skyddande ozonskikt

Globalt sett har uttunnningen av ozonskiktet upphört, men ozonskiktet är fortfarande två procent tunnare än innan nedbrytningen började.

Mätdata indikerar att återväxten kan ha påbörjats samt att utsläppen av flertalet ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska. En säkerställd ökning av ozonhalten har hittills endast konstaterats i övre stratosfären samt över Antarktis. Samtidigt finns indikationer på att ozonhalten i nedre stratosfären, där merparten av ozonet finns, minskar. En globalt säkerställd påbörjad återväxt av ozonskiktet förväntas under perioden 2020–2040. Källa: [Skyddande ozonskikt](#) Anledningar till att ozonlagret tunnare ut är de utsläpp av långlivade freoner (CFC:er) som tidigare skett och fortfarande sker från gammalt isoleringsmaterial när gamla byggnader rivs. En annan utsläppskälla är lustgas, som framförallt släpps ut från jordbruksmark då gödsling med kväve omvandlas till lustgas. Källa: [Ozonskiktet](#)

Giftfri miljö

Förutsättningarna för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö har förbättrats de senaste åren. Bedömningen utgår från att åtgärder inom EU:s kemikaliestrategi, och övriga strategier i den europeiska gröna given, till stor del kommer att vara genomförda till 2030. Förutsättningar kommer då finnas på plats för att på sikt, delvis, nå det miljötillstånd som eftersträvas i miljö kvalitetsmålet. Utvecklingen av styrmedel och åtgärder som gynnar den förebyggande kemikaliekontrollen har historiskt varit framgångsrik. Halterna av flera särskilt farliga och sedan länge begränsade miljögifter sjunker successivt. För de flesta ämnen saknas det dock kunskap om halter i miljön och trender över tid och vi vet inte alltid vilka av ämnena som är relevanta att leta efter. Källa: [Giftfri miljö](#)

Klimatanpassning

Länsstyrelsen har tagit fram en klimat- och energistrategi för Jönköpings län (remissversion). I strategin finns den övergripande visionen om att Jönköpings län är ett robust och fossilfritt plusenergilän. Ett av de tre huvudområdena i strategin är:

- Rustade för ett förändrat klimat

Till det huvudområdet finns följande mål:

- I Jönköpings län har vi god kunskap om risker och sårbarheter till följd av ett förändrat klimat och vi arbetar därför systematiskt och integrerat med klimatanpassning i beslut, strategier och planering.
- Senast 2045 har vi genomfört robusta åtgärder som säkerställer människors hälsa, upprätthåller alla samhällsviktiga verksamheter och borgar för länets attraktivitet och utveckling.

I Jönköpings län behöver vi tillsammans förbättra kännedomen om risker och sårbarheter i ett förändrat klimat för att klimatanpassningsarbete ska bli mer effektivt. Det inkluderar en generell kompetenshöjning dels bland länets offentliga och privata aktörer, dels hos allmänheten som syftar till att öka förståelsen för behovet av klimatanpassningsåtgärder och acceptansen bland annat för den mark som åtgärderna tar i anspråk. Effekterna av klimatförändringarna är komplexa och behöver utifrån en helhetssyn analyseras för att undvika att bygga in oss i utsatta lägen och identifiera synergier som gör arbetet mer fördelaktigt och effektivt. Genom samverkan och ett systematiskt tillvägagångssätt kan vi få rätt åtgärd på rätt plats och öka takten i klimatanpassningsarbetet. Kunskap om klimatförändringarna behöver vara närvarande och integreras i all planering, på samtliga nivåer för att Jönköpings län ska bli robust mot klimatförändringarnas effekter. Det går i linje med nationell strategi och handlingsplan för klimatanpassning. Källa: [Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning](#)

SMHI:s klimatscenarier visar allvarliga konsekvenser för Jönköpings län till följd av ett förändrat klimat. Värmeböljor, översvämningar, skyfall och perioder av torka kommer bli vanligare och mer intensiva. Det innebär fara mot bland annat människors hälsa, logistik och distribuering av samhällsviktiga varor och tjänster i länet, ett ökat slitage på byggnader, infrastruktur, kultur och naturmiljö samt ett behov av att anpassa rutiner för underhåll. För att förebygga riskerna behöver vi öka takten i klimatanpassningsarbetet och gå från ord till handling. En robust åtgärd hanterar klimatförändringarna långsiktigt, effektivt och på ett samhällsekonomiskt sätt grundat i systematisk analys och metod. Ett tryggt och robust län borgar för länets framtida attraktivitet och utveckling också i ett varmare, torrare och blötare klimat. Källa: Klimat- och energistrategi för Jönköpings län (remissversion).

Vatten

Miljömålen om vatten handlar dels om ekologisk och kemisk status i ytvattenförekomster men också om grundvatten av god kvalitet. Det finns miljökvalitetsnormer för vatten som omfattar ytvatten (sjöar, vattendrag och kustvatten) och grundvatten. En miljökvalitetsnorm är en bestämmelse om kvaliteten i vattnet och bestäms av respektive vattenmyndighet. Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt styrinstrument för myndigheter och domstolar, som används vid till exempel tillståndsprövning, tillsyn och fysisk planering. När myndigheter och domstolar fattar beslut om villkor för olika verksamhetsutövare är den aktuella miljökvalitetsnormen ett viktigt underlag. För att kommunerna ska kunna jobba effektivt mot en bättre vattenkvalité finns det åtgärdsprogram framtagna av vattenmyndigheterna. Källa: [Miljökvalitetsnormer för vatten](#)

Vattenmyndigheterna i Sverige har tagit fram åtgärdsprogram för respektive vattenområde. Kommunerna berörs av 6 åtgärder:

1. Förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande
2. Miljötillsyn och provning
3. Dricksvattenskydd
4. Fysisk planering enligt plan- och bygglagen
5. VA-plan inklusive dagvatten
6. Dioxiner från småskalig förbränning

Kommunen arbetar med dessa åtgärder i varierande omfattning i ordinarie verksamhet såsom detaljplanearbetet, miljötillsyn och arbetet med VA-frågor.

Natur

De miljömål som utgör området Natur är Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap, Levande skogar och Ett rit växt- och djurliv. Gemensamt för dessa mål och arbetet för att uppnå dem är biologisk mångfald, gröstruktur och ekosystemtjänster.

Biologisk mångfald innebär att naturen är rik på variation – att vi har flera olika ekosystem och naturtyper som utgör livsmiljöer; många olika arter i livsmiljöerna och ekosystemen; och dessutom genetisk variation inom varje art. Begreppet biologisk mångfald omfattar allt i naturen. Biologisk mångfald är en förutsättning för allt liv på jorden och grunden för människans välfärd och existens. Vi får mat, frisk luft, rent dricksvatten och våra samhällen står bättre emot globala förändringar, hälsohot och katastrofer. Förlorar vi den biologiska mångfalden så förlorar vi livsviktiga och oersättliga ekosystemtjänster som både människor och samhället är beroende av för att fungera. För livsmedelsförsörjningen är vi till exempel beroende av insekter som pollinerar grödor, bakterier och maskar som gör jorden bördig och insekter som är naturliga bekämpare av oönskade skadedjur i våra grödor.

Källa: [Biologisk mångfald](#)

De största hoten mot biologisk mångfald är:

- Förstörda livsmiljöer
- Överexploatering av arter
- Klimatförändringar
- Föroreningar
- Invasiva främmande arter

Källa: [Hot mot den biologiska mångfalden](#)

Biologisk mångfald hänger starkt ihop med att arbeta med grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Förutom att utgöra livsmiljöer för miljontals arter kan ekosystemen bidra med många funktioner och tjänster som är grundförutsättningen för vår hälsa och välfärd. Genom ekologiska och evolutionära processer upprätthåller den biologiska mångfalden kvaliteten i luft, färskvatten och mark, reglerar klimatet, bidrar med pollinering och skadedjursbekämpning och lindrar effekterna av naturkatastrofer. Naturen bidrar även med icke-materiella värden centrala för människans livskvalitet, såsom inspiration, lärande samt fysiskt och psykiskt välbefinnande. Exempelvis kan ett enda träd bidra med tjänster som luftrening, vattenreglering, temperaturreglering, ökad hälsa samt boplatser och föda till en mängd arter.

Mycket av kommunens arbete med grön infrastruktur och ekosystemtjänster finns beskrivet i grönstrukturplanen. Kommunstyrelsens beslutade i samband med uppföljningen av grönstrukturplanen 2024 att ge kommunledningskontoret i uppdrag att verka för en högre genomförandegrad av åtgärder, säkerställa att kartlagren i grönstrukturplanen är aktuella och se över indikatorerna för uppföljning av grönstrukturplanen (KS 2024/093 §168). Delar av detta kan föra in i det reviderade miljöprogrammet.

Länsstyrelsen har tagit fram åtgärdsprogrammet Grön handlingsplan 2025-2029 som är ett åtgärdsprogram för de gröna miljömålen. En av åtgärderna som Vaggeryds kommun svarat ja till att genomföra är att arbeta systematiskt med biologisk mångfald i kommunkoncernen. [Åtgärdsprogram Grön Handlingsplan](#)

Koppling mellan klimatförändringar och biologisk mångfald

Negativa effekter från klimatförändringarna och förlust av biologisk mångfald är två parallella kriser som är starkt sammankopplade och som har en tydlig koppling till mänskliga aktiviteter.

Ökade utsläpp påverkar alla typer av ekosystem och den biologiska mångfalden. Förändrade temperaturförhållanden har en direkt effekt på livsmiljöer, populationer och arter. Till detta kommer effekter av flera andra klimatrelaterade förändringar, exempelvis ändrad nederbörd, minskad isbildning, minskad utbredning och varaktighet av snötäcken, temperatur- och nederbördsextremer, havsnivåhöjning och havsförsurning. Samtidigt som klimatförändringarna har en negativ inverkan på den biologiska mångfalden, är en hög biologisk mångfald viktig för att lindra effekterna av klimatförändringarna. En rik biologisk mångfald säkerställer att vi har ekosystemtjänster, som är grunden för vår välfärd. Resilienta ekosystem bidrar till exempel till att buffra för de extrema väderhändelser som blir allt vanligare i skenet av ett förändrat klimat.

Källa: [Så hänger biologisk mångfald och klimatet ihop](#)

Ekonomiska och sociala konsekvenser vid klimatförändringar

Ekonomi

World economic forum (WEF) tar årligen fram en rapport med syftet att identifiera, analysera och belysa de mest globala riskerna som världen står inför.

I rapporten identifieras fyra långsiktiga grundläggande förändringar eller trender som påverkar samhällen, ekonomier och miljöer på ett djupgående sätt. Dessa förändringar är:

- Teknologisk acceleration
- Geostrategiska skiften
- Klimatförändringar
- Demografisk bifurkation

I riskrapporten för 2025 så pekas globala risker ut, utifrån dess allvarlighet på kort (2 år) och lång sikt (10 år). Riskerna har delats upp i kategorierna:

- ekonomiska risker (minskad tillväxt, ökad arbetslöshet)
- miljörisker (förlust av biologisk mångfald, ökade utsläpp)
- geopolitiska risker (väpnade konflikter, handelskrig och ekonomiska sanktioner)
- sociala risker (ojämlikhet, ökade sociala klyftor)
- teknologiska risker (desinformation, cyberattacker)

På kort sikt finns händelser kopplat till extremväder och föroreningar med på topp 10 listan. På lång sikt hamnar även förlust av biologisk mångfald och ekosystem, kritiska förändringar av jordens naturliga system (t ex förändrade havsnivåer, vulkaniska aktivitet, nederbördsmonster) och brist på naturresurser. Det är tydligt att klimat- och miljöfrågor är en pågående och framtida kris som är en utpekad risk mot vår välfärd.

Källa: [Global Risks Report 2025](#)

FIGURE C

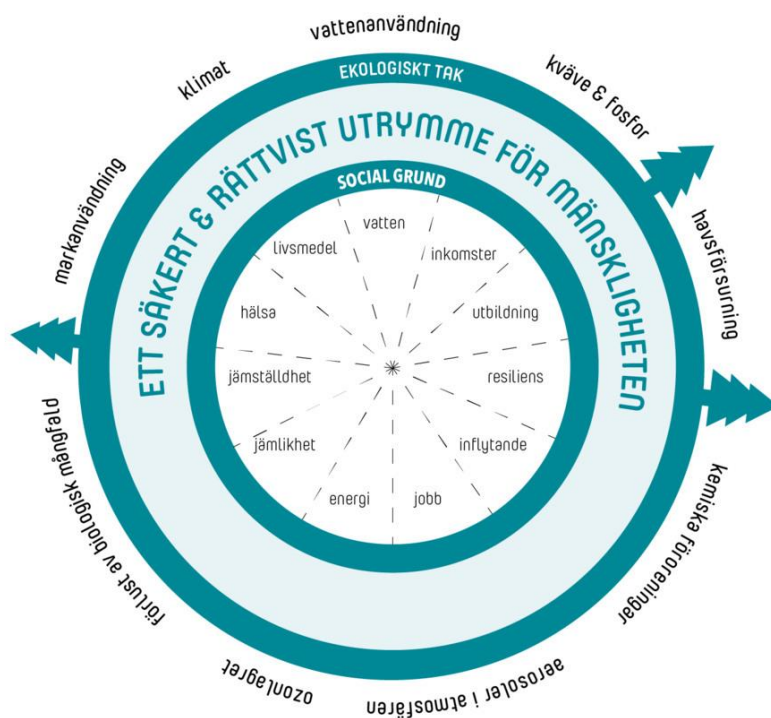
Global risks ranked by severity over the short and long term

Please estimate the likely impact (severity) of the following risks over a 2-year and 10-year period.

Figur 13. Figuren visar de utpekade allvarligaste riskerna på kort (2 år) och lång (10 år) sikt.

En modell för att förklara ekonomins koppling till hållbarhetsfrågorna är den så kallade munkmodellen. Munkeekonomi är ett sätt att flytta målet från en linjär ekonomi till ett samhälle som frodas inom de ekologiska gränserna. Ett samhälle anses välmående när de tolv sociala grundvillkoren uppfylls utan att de nio ekologiska gränserna överskrids. Modellen har utvecklats av den brittiska ekonomen Kate Raworth för att i det ekonomiska tänkandet kunna införliva vår tids utmaningar med miljö och folkhälsa. Källa: [DEAL](#)

Figur 14. Figur visar en bild på den så kallade munkmodellen.

Påverkan på samhällsviktig verksamhet

Till följd av klimatförändringarna ökar risk för extremväder som kan orsaka akuta samhällsstörningar med effekter på samhällsviktig verksamhet. Skador på infrastruktur, anläggningar och byggnader kan hindra mobilitet och framkomlighet inom samt till och från länet, störa kommunikationer, verksamhet och logistik samt tillverkning och distribuering av varor och tjänster.

Källa: Länsstyrelsens klimat- och sårbarhetsanalys (arbetsmaterial)

Förutsättningar för utveckling

Klimatförändringarna innebär förändrade förutsättningar för Jönköpings län som kan påverka länets utveckling. Förändrade nederbördsmonster och resurstillgång påverkar förutsättningar för näringsliv, turism och invånare i form av bland annat förändrade försäkringsmöjligheter, markanvändning, affärsmöjligheter, ökad osäkerhet på marknaden och sårbarhet i värdekedjor.

Källa: Länsstyrelsens klimat- och sårbarhetsanalys (arbetsmaterial)

Försäkringsbranschen

Att naturolyckor inträffar mer frekvent kan påverka framtida möjligheter till försäkring av fastigheter och egendom. Svensk försäkring skriver i sin omvärldsbevakning inför år 2024 (Omvärldstrender 2024, 2023) att mer frekventa extremväder har- och kommer fortsätta påverka priset på försäkringar framöver.

Försäkringsbranschen är globaliserad i den mening att när klimatrelaterade händelser inträffar – oavsett var i omvärlden – påverkar det premiekostnaderna generellt. Bränderna i Grekland, Florida och Kanada samt i Sverige och nu senast i USA har alla bidragit till att styra premiekostnaderna också för den enskilde fastighetsägaren i Jönköpings län, trots att ingen brand av den storleken inträffat här i länet.

Det finns potential för en oroande utveckling för möjligheten till försäkring av fastigheter i framtiden.

Möjligheten till försäkring och premiepriser avgörs bland annat utifrån en bedömning av sannolikheten för att skada kan uppstå och hur stor skadan i så fall kan bli. Om till exempel en översvämning har uppstått vid flera tillfällen är det svårt att bedöma risken som osannolik, vilket kan öka premiekostnaden eller innebära krav på särskilda skyddsåtgärder i värsta fall till den grad att den enskilde inte har råd och därmed inte kan försäkra sig. I dagsläget har denna utveckling ännu inte nått fram till Jönköpings län.

De som bedöms kunna påverkas av utvecklingen är i första hand de med fastigheter eller egendom inom utpekade riskområden, till exempel i anslutning till översvämningsbenägna vattendrag. Enskilda medborgare eller privatpersoner blir synnerligen sårbara eftersom dessa är ansvariga för sin fastighet samtidigt som de har låg förmåga till anpassning utan stöd från andra aktörer (till exempel kommunen). Om deras möjlighet till försäkring påverkas kan det innebära allvarliga ekonomiska påföljder.

Källa: Länsstyrelsens klimat- och sårbarhetsanalys (arbetsmaterial)

Konsekvenser för människors hälsa

Fysiska konsekvenser

Klimatförändringar kan även innebära risk för vår hälsa. Ett förändrat klimat medför att extrema väderhändelser ökar, till exempel värmeböljor, torka och översvämningar. Det medför även förändringar i ekosystemen som till exempel kan gynna olika smittämnen och sjukdomsöverförandet vektorer. Folkhälsomyndigheten har identifierat 14 hälsorisker för Sveriges befolkning till följd av ett förändrat klimat:

1. Värmebölja
2. Pollenallergier
3. Fästingburna infektioner
4. Luftföroreningar
5. Skogsbrand
6. Översvämning
7. Vattenburen smitta
8. Ras och skred
9. Livsmedelburen smitta
10. Torka
11. Dricksvattenpåverkan
12. Varmare vintrar
13. Gnagarburna infektioner
14. Myggburna infektioner

Källa: [Hälsokonsekvenser av klimatförändring i Sverige](#)

Värmebölja beskrivs som den mest allvarliga risken mot människors hälsa till följd av ett förändrat klimat. Ihållande perioder med höga temperaturer kan orsaka olika hälsoproblem, allt från milda besvär till för tidig död. Det får direkta konsekvenser för särskilt sårbara grupper, framförallt äldre personer med hjärt-, kärl- och lungsjukdomar.

När det blir varmare förlängs växtsäsongen vilket påverkar pollensäsongens längd och intensitet. Också utbredningen av pollenproducerande arter kan förändras. Detta leder sannolikt till ökade pollenallergier.

Ökad temperatur på somrarna kan även öka risken för infektioner som sprids med mat och vatten. Risken för översvämningar kan också få direkta konsekvenser för människors hälsa genom att dricksvatten snabbt förorenas när avlopp svämmar över eller när vatten från förorenad mark når vattentäcker.

En förändring av ekosystemen och arters utbredningsområden kan medföra att nya sjukdomar kommer in i landet, framförallt vektorburna sjukdomar. Ett exempel på detta är fästingarnas utbredning som idag täcker nästan hela Sverige och deras spridning av sjukdomarna borrelia och TBE.

Källa: [Konsekvenser för människors hälsa](#)

Psykiska konsekvenser

Klimatrelaterade händelser med direkt påverkan så som ökande temperatur, försämrad luftkvalitet och extremväder, till exempel kraftiga stormar, översvämningar och torka, kan leda till både ökad psykisk ohälsa. Folkhälsomyndighet beskriver att ekonomisk förlust, som till exempel efter en skogsbrand eller en översvämning då egendom blir skadad eller förstörd, kan ha långvariga effekter på människors psykiska hälsa. Dessutom ökar det som vi ofta kallar klimatångest och andra negativa psykologiska effekter så som stress och oro. Källa: Länsstyrelsens klimat- och sårbarhetsanalys

Klimatförändringarna bidrar till en ökad klimatångest och -oro. När det gäller barn och unga så visar studier att de känner bland annat oro, ilska, rädsla och ångest inför klimatförändringarna. En anledning till ungdomarnas klimatoro är uppfattningen att beslutsfattare och andra vuxna inte agerar tillräckligt. Detta kan leda både till känslomässig distansering och förnekelse av problemets omfattning, men det kan också leda till handlingskraft och engagemang. Källa: [Barn och unga upplever klimatoro](#)

Allmänhetens kunskap och attityder till klimatfrågor – social hållbarhet

Svenskarnas attityder till klimatfrågor har undersökts sedan 2002. Vid senaste undersökningen svarar 93 % att de tror att vi nu eller i framtiden påverkas av klimatförändringen, många tror att vi kan göra något åt det och en majoritet uppger att de tror att de själva kan bidra.

Exempel på resultat från undersökningen är:

- En majoritet av svenskarna tror att deras livskvalitet skulle vara bättre eller oförändrad i ett helt klimatanpassat samhälle (71 procent).
- En majoritet av svenskarna tror att deras livskvalitet skulle vara bättre eller oförändrad i ett helt klimatanpassat samhälle (71 procent).
- En majoritet av svenskarna tror att deras livskvalitet skulle vara bättre eller oförändrad i ett helt klimatanpassat samhälle (71 procent).
- En majoritet uppger att dyrare klimatvänliga alternativ och de egna invanda beteendena är hinder för att leva mer klimatmedvetet. En majoritet ser det som ett hinder för den egna omställningen att inte samhället som helhet gör mer (65 procent).

Källa: [Allmänhetens kunskap och attityder till klimatfrågor](#)

Gemensam målbild och fokusområden

Utifrån det nuläge och den omvärldsbevakning som beskrivs ovan går det att identifiera vilka som är de största utmaningarna för kommunen miljöarbete under de kommande 4 åren. Att fokusera på att prioritera ett färre antal målområden istället för att fokusera på alla utmaningar samtidigt kan ge större effekt i arbetet.

Minskade utsläpp av växthusgaser

Att minska utsläppen av växthusgaser i kommunkoncernen och kommunen som geografiskt område bedöms vara ett prioriterat område att arbeta vidare med i kommande miljöprogram. Nuläget i kommunen visar att trenden är negativ eller går för långsamt. Att minska utsläppen av växthusgaser är också en global utmaning och prioritering.

Energi

Både produktion och användning av fossilfri energi är en fråga som är högaktuellt, inte minst till följd av ökade elpriser och att energi är en viktig beredskapsfråga. Energifrågan är en viktig fråga både för kommunkoncernen men även för kommunen som geografiskt område då det påverkar både invånare och företag. Med start under 2025 kommer kommunen arbeta fram en energiplan för Vaggeryds kommun. Att ha en aktuell energiplan är ett lagkrav enligt lagen 1977:439 om kommunal energiplanering. I en energiplan ska kommunen beskriva tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. Planeringen ska främja hushållningen med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Energi kommer att vara ett prioriterat område framöver där delar kan ingå i energiplanen och delar behöver ingå i miljöprogrammet.

Avfall

Vaggeryds kommun har sedan december 2023 en avfallsplan som gäller 2023-2030. De mål och strategier om avfall som finns i nuvarande miljöprogram finns med i avfallsplanen, som sedan har ytterligare mål och åtgärder. Nu när en avfallsplan finns på plats är bedömningen att avfallsdelen kan utgå ur miljöprogrammet.

Luft och kemikalier

Luftkvaliteten i kommunen är god utifrån de modelleringar som görs av Jönköpings luftvårdsförbund. Ozonskiktet håller på att återhämta sig även om utmaningar finns. Det är dock inte område där kommunen kan utföra så mycket arbete för att minska utsläppen. Vare sig luftkvalité eller skyddande ozonskikt bedöms därför inte behöva vara ett fokusområde i kommande miljöprogram.

Arbetet med att minska de farliga kemikalierna i kommunkoncernen sker i alla förvaltningar och i våra kommunala bolag. Arbetet är styrt efter lagstiftning. Källa: [Lagar och regler - Kemikalieinspektionen](#)

Miljö- och byggförvaltningen arbetar med inventering och riskklassning av potentiellt förorenade områden. Arbetet med att minska farliga kemikalier i kommunkoncernen och kommunen som geografiskt område behöver fortsätta men behöver inte vara ett fokusområde i miljöprogrammet då merparten av arbetet sker utifrån lagstiftning.

Klimatanpassning

Klimatanpassning är ett relativt nytt område i miljöprogrammet och fördes in för första gången i det nuvarande miljöprogrammet. Klimatanpassningen hänger ihop med klimatpåverkan från ökade utsläpp och vi kommer att få ett varmare, torrare och blötare klimat. Som framgår av analysen ovan får klimatförändringarna stora effekter på människors fysiska och psykiska hälsa, påverkan på samhällsviktig verksamhet och ekonomisk påverkan. I klimatanpassningsarbetet finns det mycket kvar att göra och det bör vara ett fokusområde i det kommande miljöprogrammet.

Vatten

Vatten är ett brett område då det omfattar både grundvatten och ytvatten. Arbete med vattenfrågor sker främst inom kommunens VA-enhet som hanterar dricksvatten och avloppsvatten. Vatten är även en viktig fråga i samhällsplaneringen, där hänsyn ska tas till om planen påverkar miljökvalitetsnormer samt om det finns risk att området påverkas av skyfall eller översvämningar. Miljötillsyn sker också med fokus på vattenfrågor, till exempel enskilda avlopp. Vatten är också en viktig fråga i beredskapsarbetet. Vatten bör fortsatt vara ett fokusområde i kommande miljöprogram, men där hänsyn bör tas till redan befintliga styrdokument.

Natur

Förlusten av biologisk mångfald är ett område som är starkt sammankopplat med miljömålen inom området natur. Insatser har genomförts under nuvarande programperiod, främst kopplat till skyddsvärda träd och stärkta miljöer för vilda pollinatörer. Att arbeta med miljömålen inom natur är viktigt för att lindra effekterna från klimatförändringarna och trygga livsmedelsförsörjningen och ett fokusområde som bör prioriteras i kommande miljöprogram. Det kommer även att stärka genomförandet av åtgärderna i grönstrukturplanen.

Analys av miljöprogrammets uppbyggnad

Det befintliga miljöprogrammet är uppbyggt på liknande sätt som tidigare miljöprogram med strategier, mål och åtgärder. Strategier och mål finns för de tre områdena Hållbara transporter och resor, Hållbar bebyggelse och samhällsplanering och Hållbara gröna och blå miljöer. I befintligt miljöprogram finns också åtgärder kopplade till respektive mål.

Formulering av mål och strategier

I det nuvarande miljöprogrammet finns det inom flera målområden strategier och mål som liknar varandra. Detta skapar onödigt arbete vid styrning och uppföljning. Målen är också olika utformade, både som strävansmål mer likt visioner och mål med en tydlig procentsats och årtal för när det ska vara genomfört. Detta beror på att det är olika svårt att sätta tydliga och precisa mål inom olika områden. Det kan också konstateras att tydliga mål i sig inte innebär att målet uppfylls, till exempel målet om 75 % fossilfria personbilar.

Mål och åtgärder som tenderar att bli för snäva eller specifika kan i vissa fall bli inaktuella under programperioden. I vissa fall är det bättre att vara generell kring målformuleringen för att låta faktorer som ekonomi, bidragsmöjligheter, näringslivssatsningar och omvärldsfaktorer spela in i valet av tillvägagångssätt.

Ett utvecklingsförslag är att minska antalet mål/strategier inom de olika områdena och istället skapa mål/strategier som är bredare i sin formulering. Detta möjliggör för att fler åtgärder kan kopplas till samma mål.

Mål och strategier med flera ansvariga

De mål och åtgärder som har många ansvariga förvaltningar har svårare att redovisa ett tydligt och positivt resultat, till exempel målen om att minska engångsprodukter eller fasa ut farliga kemikalier. De mål som är mer verksamhetsspecifika är ofta tydligare i sitt resultat och riktning, till exempel målet om att minska matsvinnet.

Ett utvecklingsförslag är att skapa gemensamma mål/strategier men att förvaltningarna själva får bestämma hur de bidrar till målet.

Mål och strategier för kommunkoncernen och kommunen som geografiskt område

Strategierna och målen är också blandade gällande gällande mål för kommunkoncernen och mål för det geografiska området Vaggeryds kommun. En del mål har vi direkt rådighet över och en del mål kan vi bidra till som samhällsutvecklare och indirekt påverkan, till exempel förutsättningar för kollektivtrafik, säkra cykelvägar med mera). Det är en fördel att behålla dessa olika typer av mål då vi som kommun behöver arbeta brett och på flera olika sätt för att se resultat i miljöarbetet.

Åtgärder

Under 2024 följdes 98 åtgärder upp i miljöprogrammet. Antalet åtgärder är många och det är inte alltid de bidrar till en ökad måluppfyllelse. Att under framtagandet av ett miljöprogram hitta rätt åtgärder för kommande 4 år är svårt.

Ett utvecklingsförslag är att minska antalet åtgärder och försöka fokusera på de åtgärder som får störst effekt. Alla åtgärder behöver inte heller bestämmas vid miljöprogrammets antagande utan åtgärder från förvaltningarna/nämnderna kan läggas till och redovisas under hela programperioden.

Slutsats och rekommendation

Slutsatser från nuläges- och analysrapporten av nuvarande miljöprogram, omvärldsbevakning och tankar kring kommande miljöprogram är:

- De områdena som föreslås prioriteras i kommande miljöprogram är: minskade utsläpp av växthusgaser, klimatanpassning och natur. Även områdena energi och vatten bör prioriteras men med hänsyn tagit till de befintliga styrdokument som finns för vatten och kommande arbete med en energiplan. Kunskap och åtgärdsförslag från grönstrukturplanen hämtas in som underlag till mål och åtgärder för kapitlet Natur.
- Området avfall utgår från kommande miljöprogram då dessa mål och åtgärder återfinns i kommunens avfallsplan.
- Områdena luft och kemikalier finns med i kommande miljöprogram men utgör inte fokusområden.
- Antal mål och strategier ses över samt hur dessa formuleras.
- Antalet åtgärder minskar. Förvaltningar/kommunala bolag ges möjlighet att lägga till åtgärder under programperioden.